

Lillegade Nr. 2

Den gamle Skolebygning
paa Hjørnet af Torvet

Af Carl Svenstrup

GRENAA

Grenaa Folketidendes Bogtrykkeri

1939

Lillegade Nr. 2
Den gamle Skolebygning
paa Hjørnet af Torvet

I Grenaa Bys Grundtakst fra 1682, som er den ældste Fortegnelse over Ejendommene, anføres paa det Sted, hvor nu Købmd. Ehrenreich bor, en Gaard, som maa have været Byens anseligste, idet den ansattes til en værdi af 180 Rdl., hvilkrt er det højeste Beløb, nogon Ejendom er sat til. Man faar et lille Begreb om, hvor stor Købeevne Pengene havde for 250 Aar siden, naar man betænker, at man for en Sum af mindre end 200 Rdl. kunde købe Byens største Gaard.

Som Ejere nævnes »Salig Jens Petersens Børn«, og Gaarden beboes af Enken og Børnene.

Nogle Aar senere købtes den af Christen Zeuten, som var Kapellan her i Grenaa fra 1695 til sin Død. Han var (vistnok) gift med Dortea Badenhaupt og døde her i Embedet 1705. Gaarden solgtes til Kgl. Mayestæts Tolder

Sr. Jens Rasmussen

som var dens Nabo mod Øst, idet han ejede og beboede en Gaard, som laa, hvor nu Raadhuset ligger. Da Tolderens Hustru hed Johanne Frederikke Badenhaupt, er det at formode, at han og Zeuten har været gift med to Søstre.

Tolderen var dengang en af Byens allerhøjeste Embedsmænd, hvad ovenstaaende Titulatur da ogsaa meget tydeligt viser. Da Tolderen selv blev boende i den anden Gaard, udlejedes denne her. Men selv om han altsaa ikke har boet lige paa dette Sted, saa kan der dog være Anledning til at anføre en lille morsom Episode, som angaar samme Tolder.

Hans Kone, den førnævnte Johanne Frederikke Badenhaupt, var en meget stram Dame. Hun indsendte 28. September 1720 en Skrivelse til Stiftamtmanden i Anledning af en stor Uret og Fornærmelse, som var overgaaet hende - og det endda af selve Byfogdens Kone.

Byfoged Blichfeld, hvis Epitafium er kendt fra Grenaa Kirkes Vaabenhus, havde sammen med Tolderen, som var hans gode Ven, paa fælles Bekostning indrettet en lukket Stol i Kirken. I denne Stol havde de to Familiers Damer i nogenlunde Endrægtighed siddet om Søn- og Helligdagene i nogle Aar. Men nu afvigte Helligtrekongers Dag, da Tolderkonen kom til Kirke, fandt hun Stolen afdelt i to Rum og Laasen forandret, saaledes at hun ikke med den sædvanlige Nøgle kunde lukke den op og komme til sit Sæde. Hun beder nu Stiftamtmanden om at gribe ind over for Byfogden, saaledes at hun kan faa sin retmæssige Plads igen.

Jeg maa her indskyde den Bemærkning, at Udtrykket om, at Tolder og Byfoged i Fællesskab havde ladet indrette en lukket Kirkestol til deres Damer, ikke er at forstaa saaledes, at de lod Damerne gaa alene i Kirke og selv gik paa Kro eller andre verdslige Steder. Men Sagen var ganske simpelt den, at Kirkens ene Halvdel, nemlig den Syd for Hoved- og Midtergangen, var forbeholdt Mandspersoner og den anden Halvdel Kvindeme, saaledes som det endnu kan ses en Del Steder i Dag.

Stiftsamtmanden afæskede nu Byfogden en Erklæring, og Blichfeld meddelte da, at han og Tolderen i 1715 havde købt det omtalte Stolestade i Grenaa Kirke for 16 Mark Sølv samt en lille sum ekstra for Stolens indretning. Deraf havde de hver Halvdelen. Byfogdens Kone og hendes Niece, som var i Huset hos den, og Tolderkonen og hendes Datter, benyttede saa Stolen i Fællesskab, »dog ikke uden megen Knurren af bemeldte Tolderkone, da hendes datter, som er et Barn, ikke maatte sidde udenfor min Broderdatter, som er en fuldvoksen Pige og lige saa vel en Præstedatter som hun«. Byfogden tilføjer: »Min Kone, som er sagtfærdig og stille af Natur, holdt kende altid hendes Mund tilgode

med Taushed. Men da hun nu paa Helligtrekongers Dag kom i Kirke og vilde lukke Døren i Stolen til efter sig, kom Tolderkonen springense efter hende, rykkede Døren op og larmede som et ubesindigt Menneske baade under Sangen og under en Del af Prædiken, saa Folk i Kirken med Foriundring saa efter hende«. Dette hendes utilbørlige Forhold havde Byfogden vel været beføjet til al drage under Rettens Kendelse til vedbørlig Straf, men for hendes Mands Skyld, som var hans gode Ven, lod han det henstaa til videre, »dog skal jeg være mig reserveret, om de ikke lader mig nyde Fred«. Da Tolderen har boet her i Byen i over 20 Aar og endnu intet betalt til Kirken udeu disse 8 Mark, hvorimod Byfogden yder Tiende af 2 Tdr. Harlkorn og desuden har megen Ulejlighed med Synsforretninger o.s.v., saa beder han Stiftamtmanden at »conservere« ham hans Ret. »Hvis Tolderens Kone vil benytte den øverste Kvindestol ved Altergulvet, hvorhen hun siden har søgt, saa kan hun gerne, naar hun vil betale deraf; men at bygge et Pulpifur for hende gaar ikke an, da Kirken er lang og mørk og vil komme til at se ud som et Hospital«.

hvorledes Sagen endte, ved jeg ikke. Den er her gengivet efter »Hübertz Aktstykker« fra Stiftsamtets Arkiv. Derimod findes den ikke under nogen Form i Grenaa Tingbog, hvorfor det er at antage, at Stiftsamtmanden paa en eller anden Maade har faaet Parterne forligt. Men Sagen viser med stor Klarhed, hvor forfærdelig nøje man dengang tog det med Rangfølgen. Bofogdens Broderdatter maatte under ingen Omstændigheder sidde paa en fornemmere Plads end Tolderens Datter.

Jens Rasmussen døde 5. Juli 1725. Gaarden her var allerede længe før solgt til Ærværdige

Hr. Søren Bagge

Han var Kapallan her i Grenaa 1703-1739, men forlod Byen sidstnævnte Aar, da han i sin Alders 68. Aar forflyttedes til Ikast ovre i Hammerum Herred som Sognepræst. Der maa uden Tvivl ikke have været Overflod af Ansøgere til det Embede, siden saadan en gammel Mand kaldedes dertil. Men det er heller intet Under, eftersom Præstegaarden i Ikast var saa forfalden, at den var helt ubeboelig, og der maatte lejes Værelse ude i Byen. Bagge blev da ogsaa kun i Embedet eet Aar, saa overlod han det til Gregers Fanøe, der var gift med hans Datter. Men han forblev i Sognet, og der som her levede han i Armod og Fattigdom, saa han endogsaa maatte drage rundt i Sognet og tigge sin Føde. Han skildres i Wibergs Præstehistorie som »gudfrygtig, ukyndig i Verdens Rænker og yderst fattig«. Gaarden her paa Lillegade maa være blevet solgt for Gæld og tilfaldt i 1730 ved Auktionsskøde

Michel Rasmussen Samsing

Han var af gammel Grenaaslægt, Skipper og Købmand og havde taget Borgerskab kort før. Han var Kæmner i 1744. Men det var i den Tid, da Kæmnerbestillingen var et borgerligt Ombud og Valget kun gjaldt for et Aar.

Fra Michael Samsings Dødsbo solgtes Gaarden i 1702 til Byens Kordegn og Lærer

Mathias Borup

Han var født i 1733 og kom til Grenaa i 1753, da Johannes Hygom rejste her fra for at tiltræde Embedet som Kordegn i Skanderborg.

Hygom havde ejet en Gaard i »Taygyden« (nuværende Kannikegade Nr. 8-10), som Borup havde købt af ham, da han blev hans Efterfølger,

Til Kordegnembedet hørte tillige Embedet som Skoleholder for Byens »Fattigskole«. Undervisningen foregik i den tidligere Latinskoles Bygning, et gammelt, forfaldent Hus, som laa paa Lillegade (nuværende Nr. 12, Farvehandler Møller).

Men foruden denne Skole for de ubemidlede Børn holdtes der endnu en Skole i Grenaa, den saakaldte »danske Skole«. Det var en privat Skole, hvor Børnenes Forældre lønnede Læreren, men hvortil Byen dog ogsaa gav et Tilskud i Form af den svimlende Sum 10 Rdl. om Aaret. Den sidste »danske Skoleholder«, Søren Ditlev Eggers, kvitterede Embedet i Foraaret 1762, enten formedelst Død eller Bortrejse.

Byfoged Behr sammenkaldte da 12. Maj 1762 »Byens bedste Borger skab« til et Møde paa Raadstuen. Der var mødt 12 at Byens Borge-re samt altsaa Sognepræsten og Byfogeden, der udgjorde »Skolekommissionen«. Af Raadstueprotokollen fremgaar, at de beraadede sig om »hvorledes en god dansk Skoleholder her i Byen bekvemmeligst og billigst kunde have, og hvorledes han kunde nyde fornøden Subsistence, saa at ikke herefter - som hidtil sket er - en efter anden i Mangel af Subsistence skal være foraarsaget at kvittere Stillingen eller ogsaa, at man skulde nøjes med en saadan person, der ikke kunde forrette Embedet i et pg alt saa forsvarligt, som ske burde«.

Fra den unge Kordegn Mathias Borup, var der faa Uger før til Sognepræst og Byfoged indsendt et Forslag til en ny Ordning, »hvorefter det forventes, at Skoleholderens Indkomst kunde komme paa nogenlunde convenabel Fod, naar Forældrene, som har Børn i Skolen, blev ansat for en vis aarlig Betaling for hvert Barn, saa længe det søgte Skolen«. Paa Grundlag heraf bestemtes det da,

1) at naar en god mand blev antaget som Skoleholder, som kunde forsvarligen undervise Børnene i Læsning og Kristendom samt fornø-

den Regning og Skrivning, saa skulde der af Byens »publique« Kasse aarlig udbetales ham 16 Rdl. til Hus- Kakkelovnsleje samt Ildebrændsel. Desuden vilde Sognepræsten, Hr. Johan Risom, privat tillæge 4 Rdl., nemlig Renterne af et Legat paa 100 Rdl., som han agtede at oprette og »legere« Skolen (»Risoms Legat«).

2) For Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning skulde Skoleholderen aarlig af hvert Barn fra dets 4-5 til 12 Aar nyde et Vederlag i Penge. 1 Rdl. 3 Mark skulde være det højeste og 2 Mark det laveste. I den Anledning skulde Forældrene sættes i en vis Takst »efter Stand og Vilkaar«, og Skolepengene lignedes paa dem efter denne. »Dog skal Skoleholderen i det højeste kunne gøre Fordring paa den Summa 60 Rdl. foruden de før omtalte 16+4 Rdl. til Husleje og Brændsel til Skolen. Skolelønnen udbetales Skoleholderen i 2 Terminer, Halvdelen til Paaske og Resten til Mikkelsdag. »I manglende Fald sker der Udpantning«.

3) »De fattigste Børn, hvis Forældre ej formaar at betale noget i Skoleløn, nyder fri Undervisning i Læsning og Kristendom lige med de andre, dog at deres Tal ikke maa overgaa 10 Stk. aarlig. Det ordnes efter Sognepræstens og Byfogedens nærmere Anvisning«.

Disse Bestemmelser vandt ubetinget Tilslutning og vedtoges af de forsamlede Borgere. De udformedes som en Slags Instruks og indsendes til kongelig Konfirmation. Denne erholdtes ogsaa, men rigtignok først under 28. Februar 1794, altsaa efter 32 Aars Forløb. Det synes fuldkommen ubegribeligt, men da ikke alene Raadstueprotokollen bærer denne Tilføjelse med senere Skrift, men yderligere Justitsprotokollen under 24. Marts 1794 har en Afskrift af den kongelige Konfirmation paa ovennævnte »Forening eller Foundation« pg med samme dato, saa er ingen Tvivl mulig. Fundatsen godkendtes i alle »Klausuler og

Foundation« dog med undtagelse af, at Skolelønnen for Børnene ikke skal betales alene til Børnenes 12. Aar, men indtil Komfirmationen.

Umiddelbart efter - altsaa i Slutningen af 1762 - maa Byfogeden paa Borgerskabets Vegne være kommet overens med Sr. Borup om, at han foruden Kordegnteembedet, som han altsaa allerede havde haft i 7 Aar, skulde overtage det nyoprettede Embece som Skoleholder for hele Byens Ungdom.

I den »Fundats«, som oprettedes derom, er dog en for Sr. Borup mindre behagelig Klasul, nemlig den, at han som Skoleholder forpligtes til om fornødent gøres, da paa egen Regning at holde en Medhjælper og give ham Kost og Løn.

- Der kunde jo i Sandbed ogsaa nok være Brug for 2 Personer, naar det betænkes, at foruden hele Grenaas Skoleungdom tillige ogsaa alle Boørnene fra Gammel Sogn hørte under Skolen her.

Samme Aar købte saa Kordegn Borup den Gaard i Nærheden af Torvet, hvorom her tales. Meningen var, at han skulde lade et Værelse i den indrette til Skolestue. At den gamle Skolestue, som hidtil havde været benyttet, i enhver Henseende var elendig, fremgaar af en Indberetning fra samme Borup til Biskoppen nogle Aar senere. Heri staar, at »til Grenaa Skole er hverken Skolestue, Borde eller Bænke, alene en gammel Jern-Vindovn, beskadiget paa begge Sidestykker og mangler alt sit Behør af Tud og Tromle, Dør, Ildtang og Skuffe, hvilket alt man har ladet komme an paa min Bekostning nu i 17 Aar. Her er og levnet fra den latinske Skole et Cathedra, noget beskadiget og mig ikke til synderlig Nytte, med mindre det blev noget forandret til at forvare nogle Skolemateriale udi«. Danne Indberetning er fra 1772, og den omtalte gamle Latinskolebygning var da Aaret før solgt til en Privatmand og blev kort efter nedbrudt.

I Slutningen af 1762 flyttede Borup op paa Torvet, og der var saa Byens Skole de næste 87 Aar. I Byens Kommuneregnskaber staar regelmæssigt hvert af de følgende Aar: »Til Chorsdegnen Borup er foruden Chorspenge 5 Rdl. 2 Mark udbetalt ham Løn for Skolehus og Varme at holde 16 Rdl.«.

Den Gaard i Kannikegade, som han tidligere havde ejet og beboet, solgte Borup det følgende Aar.

Pengene til Købet af Gaarden ved Torvet havde Kordegnen delvis laant af sin Genboerske, Madam Anne Olrog, som fik 1ste Prioritet i Gaarden for 100 Rdl. Dette Beløb testamentere Mdm. Olrog siden til Skolen. Ejendommen blev en Menneskealder senere stillet til offentlig Auktion. Aarsagen er jeg ikke helt klar over, men muligvis har det været, fordi Myndighederne fandt, at den var for simpel til Skolebrug. Den købtes af Byroged Behr »paa Kirkens, Skolens og Fattigvæsenets Vegne« for et Bud paa 90 Rdl. Dette Beløb var ikke engang Dækning for 1ste Prioritet, saa det er vel i sig selv Vidnesbyrd nok om, at den har været i faldefærdig Stand og trængte til at nedrives. Det er ganske kuriøst, at i det all!erførste Nummer af Aarhus Stiftstidende, som udkom Fredag d. 3. Januar 1794, findes en Annonce angaaende denne Skolebygning. Den lyder saaledes:

»Licitations Forretning over 12 á 14 Fag nye Skolehuus Bygning og Boelig for Skoleholderen i Greenaae, bliver paa Raadhuset sammesteds holden d. 20de Januarii Klokken 10 slet Formiddag 1791. Hvem som finder Lyst til at paatage sig at opføre samme Bygning af Eege Bindingsværk, murede Vægge og Tegltag, i næste Sommer, vilde indfinde sig bemeldte Tiid og Sted, hvor Conditionerne forevises, og imidlertid kan faas Efterretning som hos Kammerraad og Byefoged Behr i fornævnte Greenaae«.

De ved Auktionen indkomne 93 Rdl. anvendtes til en ny Bygnings Opførelse. Det ses bl.a. af en Brevveksling, som mangfoldige Aar senere førtes med Ministeriet (August 1862). Den resulterede i dette »at det i Mdm. Olrogs Gavebrev angivne Øjemed med Renten af den ene Halvdel af Kapitalen, nemlig, at den skal komme fattige Børn til Hjælp til Skolelønnen, betragtes som fyldestgjort ved Kapitalens Anvendelse til Hjælp til Skolebygningens Opførelse, hvorimod Renten af den anden Halvdel af Kapitalen, altsaa Renten af 45 Rdl., aarlig af Skolekassen bør udbetales til den af Skolens Lærere, hvem Skolekommissionen finder kvalificeret til for Embedstid at erholde dette Tillæg til sin Løn«.

Skolebygningen var fuldført i 1797 og takseredes til Brandassurance af Byens daværende Taksationsmænd, hvoraf den ene Tømmermand Søren Jensen Thomesen, i mangfoldige Aar havde været i Bestillingen, hvorimod Murermester Ole Ekvald var ny i Byen og ny i Faget. Beskrivelsen baar ud paa følgende: »Br. F. Nr. 100. Den gamlo Gaards 26 Fag Hus er ganske nedbrudt og i dens Sted opført nye Bygninger i een Etage, Tegltag, Egeblindingsværk og murede Vægge.

a) et Forhus til Gaden indrettat til Skoleværelse og Skolestue med en lukket Port i østre Ende. Loft overalt. Fjællegulv i 4 Fag og Murstensgulv i 5 Fag [formodebtlig i Skolestuen]. Bygningens Længde 28 Al., Dybd 10½ A., og Højde 3½ Al. - Takseres for 140 Rdl.

b) et Sidehus ibygget forannævnte 11 Fag i vestre Ende, indrettet til Værelse, Kammer, Køkken og Brøggers. Loft overalt. 3 Fag med Fjælle-gulv, 2 Fag med Stengulv [formodentlig i Køkken og Brøggers]. 12 Al. lang, 8½ Al. dyb og 3½ Al. Høj. Takseres for 200 Rdl., ialt 610 Rdl.«.

Bygningen tilhørte nu Skole væsenet, og i denne Bygning holdtes Skole indtil 1849, da den første Bygning paa Vestervej blev tahet i Brug. Det er den, som blev nedbrust sidste Aar.

Den gamle Skolebygning ved Torvet, nedrevet i 1879.

Den gamle, nu afdøde Postholder i Glæsborg, Hans Sejer Jensen, hvis Fader var den Ole Jensen Jyde, som reddede at Søren Kanne, og hvis Moder hed Jensine Marie Sejer, har fortalt mig, at hans Moder har gaaet i Skole hele sin Barndom i Skolen oppe ved Torvet. Da hun er født i 1797 og har tllbragt sin Barndom og Ungdom her, skal det jo altsaa nok passe. Postholderen sagde at hans Moder havde fortalt, at Degnen havde sin Ligkiste slaaende færdig, og at den havde sin Plads inde i Skolestuen. Dette, at Folk havde deres Ligkiste slaaende længe før deres Død, er der flere Eksempler paa her fra Byens Historie, og Troels Lund nævner det ogsaa i »Dagligt Liv i Norden«.

Disciplinen i Skolen var den gang meget skrap, ganske i overensstemmelse med den almindelige retpleje. Hans Jensen skrev til mig derom: »Naar meget uartige Skolebørn dengang skulde straffes, blev de ført ind paa Raadstuen, som jo laa lige ved Siden af, og der blev de pisket i alle de andre Skolebørns Paasyn. Moder fortalte, at der i hendes Skoletid var en Dreng, der ogsaa fik en saadan Endefuld Ris, og som efter Straffens Fuldbyrkelse løb ned til Aaen og vilde drukne sig«.

Et Par Oplysninger om Kordegn Borups private Forhold: Hans før-

ste Hustru hed Elisabeth Marie Pallesdaller Hindborg. Hun døde allerede i 1766. Skifteprotokollen oplyser adskilligt om Boet baade om Klæder og Bohave, som ikke er uden Interesse, men som det vilde føre for vidt at udrede her. Jeg skal kun nævne, at Nettoformuen efter Gældens Fradrag kun var 18 Rdl. Jordefærden havde kostet ialt 10 Rdl.

Deraf til Snedkeren for at levere Kisten.....	4 Rdl. 5 M.
Maling af samme.....	1 Rdl. 1 M.
Til Kirken for Klokkernes Brug	1 Rdl. 2 M.
Gran strøet paa Kirkegaarden.....	4 M.
Desuden fik Klokkeren, der til lige var Bedremand,	
1) for at kaste Graven	2 M.
2) for at indbyde Gæsterne.....	6 M.
3) for at ringe med Klokken	4 M.
ialt.....	2 Rdl.
Tilsammen.....	10 Rdl.

I Boet fandtes »en Brændevinskedel paa 3 Fjerdingskar med Hat, Laag og Piber, alt af Kobber«, til Værdi 16 Rdl.

En Bændevinskeddel var en meget almindelig Ting dengang, og var de mest værdifulde Stykke af hele Indboet, hvorfor den ogsaa var et meget almindeligt Pantsættelsesobjekt. Folks Forbrug af Brændevin var meget stort, og en Mængde Familier fremstillede altsaa selv deres Forbrug paa det Omraade.

Senere giftede Borup sig med Ingeborg Cathrine Rygaard, Datter af Sognepræsten i Voldby. Hun overlevede sin Mand , som døde i 1810. Skiftet viser, at hans økonomiske Forhold havde bedret sig, idet der var en Formue paa 910 Rdl. Værdi. I hele Boet nævnes kun 15 Bøger,

hvor ad 12 tyske, 1 latinsk og 2 danske, saa det har næppe været udi lærde Interesser at Borup har haft sin Styrke. Sikifteprotokollen nævner blandt andre Udgifter »43 Rdl. til Substitutten Svendsen«. Denne har altsaa været hans Hjælpelærer, som han efter Instruksen var pligtig at holde og give Kost og Løn.

Borups Efterfølger blev

Christian Bloch

Han var født 1772 og døde 11. Januar 1812, 70 Aar gammel. Han havde været Kordegn og Skoleholder i Hobro og kom her til i 1811, altsaa umiddelbart efter Borups Død. Han var Enelærer ind til 1818, da hele Skolevæsenet omordnedes. Nogle Aar forinden var den meget omtalte Skoleanordning af 1814 kommet. Det er jo uden al Tvivl en af Hovedbegivenhederne i det danske Skolevæsens Historie. Som Følge af denne udskilles i 1816 Gammel Sogn skolemæssigt fra Grenaa og fik en selvstændig Skole i Aastrup. Den var beliggende lidt Vest for Byen, hen mod Dolmer ad, men er for længst nedrevet.

Ved Omordningen i Grenaa Aar 1818 bestemtes, at der fremtidig skulde være 2 faslansatte Lærere, og at der følgelig maatte indrettes 2 regulære Skolelokaler og en ny Bolig. Der opførtes derfor en ny Sidebygning. Der kaldedes endvidere en Teolog, som skulde være Førstelærer og Kateket, d.v.s. Andenpræst, medens Kordegnebestillingen fremtidig knyttedes til Andenlærerembedet. Bloch forblev i sidstnævnte, og til Kateket kaldedes Hans Ingeslev, der var Lærer ved Lyngby Seminarium. Men da han i 1824 blev Sognepræst for Ørling-Falling Menighed, udnævntes ingien Efterfølger. Det var Besparelseshensyn, som gjorde sig gældende. Man søgte og fik efter en Del Forhandlinger Ministeriets Tilladelse til midlertidig at ophæve Kateketembedet og

»Student. Hansen«,

som mange i Byen ønskede til Blochs Efterfølger som Førstelærer i 1842.

igen gaa tilbage til Ordningen med Kordegnen som Førstelærer og Antagelse af en Andenlærer. Hertil kaldedes Lars Olsen. Kateketembedet stod saa ubesat til 1843.

Det lader sig vistnok ikke nægte, at Bloch i hvert Fald i de sidste mange Aar var en ret middelmaadig Lærer. Navnlig i »de dannede Klasser« var der Misfornøjelse med, at Børnene lærte for lidt. Muligvis var det Skoleplanens Skyld og ikke Lærerens. Men nogle af Byens »dannede« Familier slog sig i hvert Fald i 1840 sammen og oprettede en Privatskole med cand. phil. Ludvig Hanen, som Lærer.

Der var ved Blochs død almindelig Stemning baade i Kommunalbestyrelsen og i Skolekommissionen for at faa denne »Candidat Hansen« udnævnt til det ledige Embede og med Forpligtelse til at oprette og undervise en Realklasse i Tilslutning til det allerede eksisterende Skolevæsen. Da man imidlertid var klar over, at det næppe vilde gaa saa glat denne Gang at slippe uden om Kravet om en Kateket, indsendtes direkte til Kongen et Andragende i denne Sag. Det anføres deri, at der hidtil »i Borgerskolen, som iøvrigt er forenet med Fattigskolen, ikkun har været lært, hvad der læres i enhver Skole paa Landet, og at der nu ved Blochs dødelige Afgang frembyder sig en gunstig Lejlighed til Forandring og Forbedring«. Man anfører, at under den tidligere Katekee (Ingerslev) undervistes der ikke andet end »i de almindelige, for en Borgerskole befalede Læregjenstande«, medens man nu med cand. phil. Hansens Ansættelse for Øje ønskede oprettet en Realklasse. Og man endte Skrivelsen til Kongien med den Vending, at hvis Hs. Majestæt vilde opfylde dette Kommuens inderligste Ønske, vilde den føle sig forbundet til forøget Taknemlighed imod Hs. Majeslæt.

Men Ministeriet var nu til Sinds, at der skulde pustes Liv i Kateketembedet, og mente, at en teologisk Kandidat jo nok skulde kunne være

lige saa vel egnet til Undervisningen som dem ønskede cand. phil. Hansen. Og efter adskillige Overvejelser endte da Sagen med, at Ministeriet faslslog, at der skulde kaldes en Kateket, dog at man gerne saa, at det ordnedes saaledes, at der samtidig blev oprettet en Realklasse.

Til nærmere Undersøgelse af, hvorledes den jævne Befolkning saa paa Sagen, indkaldte Provst Colding da 30. Novbr. 1842 til et Møde for at høre Borgerskabets Ønsker i denne Sag. Det viste sig der, at en god halv Snes af de mødte, nemlig: Byens Embedsmænd og enkelte af de mere oplyste Bogere, var sindet for en videregaaende Skoleuddannelse. Hvorimod Resten - ca. 40 - paa Provstens direkte Forespørgsel erklærede, »at deres Ønske var, at de maatte faa en Kordegn igen - som afdøde Bloch - til Førstelærer, og at Skolevæsenet, med hvilket de hidtil havde været fornøjet, maatte blive uforandret«. Det viste sig altsaa, hvad ogsaa Provsten havde ladet skinne igennem i indberetning til Ministeriet, »at der visnok kun var faa familier, der interesserede sig for en Realklasses Oprettelse, og at disse derved tilsigtede at vinde de samme Fordel, som Byens private Skole hidtil har ydet, paa en mindre bekostelig Maade, end ved den private Entreprise«.

Naa, Ministeriet havde jo nu truffet sin Afgørelse, og i 1843 kaldedes en teologisk Kandidat som Kaleket og Førstelærer. Det var

Sigvard Theodor Decimus Flindt

eller som der staar bl.a. i Biografisk Leksikon, og som hans Døbenavn sikkert har været, Sigvardus Thoodorus Decimus Flindt. Han var en Præstesøn fra Thorslunde og født 30. Maj 1805. Faa Aar efter tiltrængtes atter i høj Grad en Udvidelse af Skolevæsenet. Den kan i korte Træk karakteriseres ved, arman vedtog at bygge en helt ny Bygnin i Byens Udkant. Den skulde ligge paa en Byen tilhørende Grund ved Fædriften

ud til Fælleskæret, den nuværende Vestergade. Skolen skulde have 3 Klasser, og der skulde altsaa ansættes en Tredjelærer. Denne Bygning paahegyndtes i 1848 og toges i Brug Oktober 1849.

Flindt havde, før han kom til Grenaa, været personel Kapellan hos Præsten Fr. Winding i Nr. Sundby. Denne Winding var. saa umaadelig svær, at man sagde om ham, at han maatte forrette Jordpaakastelser siddende i sin Vogn, fordi det formedelst hans Tykkelse vilde koste alt for stort Besvær at faa ham af Vognen og op igen. Det har saaledes været ret nødvendigt for ham at holde Kapelan.

Flinnts Hustru hed Petrea Marie Wimling. Hendes Fader var Skrædder i Aalborg, men hun har formodentlig været en slægtning af den førnævntte Præst, siden hun bar Navnet Winding.

Flintt underviste selv bl.a. i dansk Læsning og Grammatik. Den tidligere nævnte gamle Postholder fra Glesborg, der i en Arrække var hans Elev, udtalte om ham: »Flindt var vel »haard« i Gramatik, men jeg tænker, det kom af, at han selv havde udgivet Bogen, som vi brugte der«. Jeg vil mene, at »vel haard i« skal betyde, han stillede vel store Fordringer. udi o.s.v.

Flindt var en meget svagelig Mand. Han udnævntes i 1851 til Sognepræst paa Askø. Men han naaede kun at komme til at prædike en eneste Gang i sit nye Embede, nemlig paa sin lndsættelsesdag. Han døde lige efter Nytaar 1852.

Med Aaret 1849 havde altsaa den gamle Bygning ved Torvet udspillet sin Rolle som Skole.

Straks efter Flytningen til Vestegade stilles Bygningen til offentlig Auktion. Skøde paa den udstededes i 1850 til

Niels Nielsen Væver

Gaardejer i Dolmer. Denne Niels Væver var en af de kendte Skikkelser i Grenaa By. Han kom her næsten daglig, og han havde Penge udlaant til en Mængde Mennesker. Han ses som Prioritetshaver i mange Ejendomme baade i Grenaa By og ved Havnen og var ogsaa for kortere eller længere Tid slev Ejendomsbesidder i Grenaa. . .

Niels Væver var fra et meget fattigt Hjem, vistnok i Højbjerg. Han viste allerede som Barn et Udpræget Forretningstalent. Det fortælles, at han for at tjene et Par Skilling købte Fløde og hæld den paa Flasker. Dermed gik han paa sin Fod til Grenaa og solgte Fløden til Folk, som ikke selv havde Kohold. Dette Træk er karakteristisk for Manden. Fra første Færd viste han en uhyre Flid og Sparsommelighed og naaede gennem Aarene at blive en meget vetstaaende Mand, og ved fordelagtige Pengeanbringelser formerede han sin Kapital. Han og Hustruen, Pouline Hansdatter, købte sig først et Boelsted i Højbjerg, hvor deres eneste Datter, Ane Bendine, blev født i 1832. Nogen Tid efter flyttede de til Dolmer, hvor de ligeledes begyndte i et Boelssted, men købte senere en Gaard, den, som siden i en meget lang Aarrække tilhørte Sognefoged Rasmus Jensrn. Da Niels Væver først var kommet til lidt Kapital, var han snart klar over, at han med sit Udprægede Handelstalent kunde Udnytte sin Tid bedre ved Handel end ved selv at Deltage i Markearbejdet. Han havde flere Karle, som udelukkende kørte rundt i Omegnen og købte op til ham: Æg, Smør, Huder og Skind. To Gange om dagen gik Niels Væver paa sin Fod til Grenaa. Der gik han ind i en eller anden Beværtning og bestite en Tepunch, som han sad og »drev over« for at komme i Snak med Folk, som han kunde gøre Forretning med,

At Niels Væver ikke har været uden ideel Indstilling over for livet og Menneskene, fremgaar af et lille Hæfte, som han i 1868 udgav paa

Grenaa Avis’ Forlag. Det har følgende Titel:

»En sikker Vej til Velstand og til at blive lykkelig. Udgiven af en gammel Mand, som selv med Held har fulgt den her anviste Vej«. Og Bogen begynder med følgende lille Forord: »Ved Udgivelsen af denne lille Bog er det mit inderlige Ønske, at enhver af dens Læsere maa høste lige saa gode Frugter af de deri fremsatte Lærdomme, som baade jeg selv og flere have høstet deraf. - Det kan meget godt gaae, naar vi blot ville følge den jævne Vej.

Udgivteren«.

Bogen indeholder en Række Betragtninger om Flid, Ærlighed, Sparsommelighed osv. lagt i Munden paa en Person, som han kalder »Fattig Richard«. Et Sted i Hæftet har han anbragt et Vers, som i en lidt drastisk Form indeholder ikke saa lidt Livsvisdom:

»Fiskefang og Fuglesang
Øltrang og Nattegang,
Trommieslag og Skjøjegagt
Haver Mangen ødelagt«.

Der findes intet Billede af Niels Væver, men en gammel Dame af mit Bekendtskab, som ofte har set ham paa hans daglige Vandringer her til Grenaa, breskriver ham saaledes: »Hans Paaklædning var meget gammeldags. Paa Hovedet bar han en høj Uldhat, saaledes som Bønderne dengang brugte. Den havde engang været sort, men var forlængst af Sol og Vejr gjort graabrun. Den sad altid i Nakken. Hans lange Haar hængte helt ned paa Skuldrene. Han gik i en megey lang, gammel Frakke og en tværstibet, hjemmegjort Vest med Sølvknapper. I Haanden havde han en sølvknappet stok.

Niels Væver døde 20. Maj 1873. Ægteparrtets eneste Datter, Bendine blev gift med Niels Chr. Løvschall. Han stammede fra Havmøllen, var meget velhavende, og overtog Svigerfaderens Gaard i 1762.

En Datter af Løvschall var gift med Vejassistent Wienholt her i Grenaa. Naa, Fremstillingen standsede ved 1850, da Gaarden ved Torvet solgtes til Niels Væver. Han indrettede straks den gamle Skolebygning til Butik og udlejede den til Købmand Kruckow.

Peter Feddersen Kruckow

var en Præstesøn og født i Everdrup. Han havde allerede i en lillie halv Snes Aar haft Forretning i Grenaa. Han var saa Ung, da han søgte Borgerskab, at han maatte have Myndighedshedsbevilling og desuden »Kgl. Bevilling til at vinde Borgerskab, uagtet han kun har tjent som Svend (Kommis) i 2 Aar«. Han har haft Forretning flere Steder her i Grenaa, sidst i den Bygning Vestligst paa Lillegade, hvor der senere blev Bryggeri. Men det gik ikke godt for ham. Han købte Ejendommen her i 1855; samme Aar tillige Lillegade Nr. 14 og Lillegade Nr. 61 (Bryggergaarden). Han har aabenbart været mere Spekulant end jævn Købmand, der passede sin Butik. Tilmed var Tiderne vanskelige. Vi er jo nu lige op mod den store Pengekrises Tid. Og det endte da ogsaa med, at Kruckow i 1857 opagde sit Borgerskab og forlod Byen. Jeg er ille sikker paa, om han egentlig gik Fallit. I 1860 vendte han tilbage, erhvervede Bryggerborgerskab og begyndte et Bryggeri, muligvis i den samme Gaard Lillegade Nr. 61, hvor han tidligere havde haft Købmandshandel. Men heller ikke det vile lykkes. Han forlod atter Byen og blev Købmand i Lyngby, og der havde han vistnok mere Held med sig. Sidst paa Aaret 1855 havde han solgt Ejendommen her til »Handelsfuldmægtig«

Gammel Brandspand af Læder fra Kruckows Tid, som endnu opbevares hos Købmand Ehrenreich.

Skomagermester Julius Højmark.

Fru Højmark, født Rødkjær.

Michael Henrich Lundby

Han havde været »Fuldmægtig« hos Grosserer Winding i en Del Aar og selv haft Forretning i nuværende Konsul Sechers Gaard paa Søndergade. Han var gift med Edel Marie Rødkjær, som var Datter af den mget ansete Møller Rødkjær paa Søndre Mølle. Kort efter at de havde købt Gaarden paa Torvet, blev Ægteparret separeret, og til Sikkerhed for de i Separationsforliget fastsatte Ydeser fik Hustruen Pant i Lundbys Ejendomme. Det næste Aar gik en med store øko nomiske Vanskeligheder for den unge Købmand, og i 1857, altsaa selve Pengekrisens aller værste Aar, gik han Fallit, og Boet overtoges efter »kgl. Bevilling af Prokurator Hanson og Købmand S. N. Winding.

I 1863 fik hans fraseparede Hustru Auktionsskøde paa Ejendommen, og sammt Aar giftede hun sig med Skomagermester

Rasmus Julius Højmark

Denne ejede og beboede Huset Lillegade Nr. 6, som han havde overtaget efter sin Fader, hvis Skomageri han fortsatte. Han ejede flere andre Ejendomme, et Par fik han med Hustruen, et Par havde han selv købt. Iblandt disse var den gamle Fattiggaard »Bag Byen«, hvis store Areal han udstykkede i Byggegrunde. Men det gik med ham som med Forgængeren Lundby. Daarlige økonomiske Forhold drev dem fra Hjemmet. Og begge rejste de til Amerika, hvortil der i de Aar var en megte livlig Udvandring her fra Grenaa. Den tidligerte saa stolte Mølllerdatler, hvis Liv til en Begyndelse havde tegnet saa lyst og godt, sad tilbage med sine Børn i meget kummerlige Kaar.

I 1868 havde Højmark solgt Bygningen her til Købmand

Chr. Frederik Ehrenreich

Han var født 23. April 1840 i Faarup ved Randers, hvor Faderen var Gaardejer, og havde lært Handlen hos Købmand Henriksen i Randers. I 1859 forpagtede han Skovgaard Kro ved Fjellerup og forblev der til 1863, da han rejste til Grenaa og overtog den Forretning, hvor Lundby var gaaet Fallit. C. F. Ehrenreich var paa dette Tidspunkt endnu saa ung, at han ikke havde naaet Myndighedsalderen, og hans Fader maatte derfor midlertidig løse Borgerskab for ham.

I den gamle Ejendom arbejdede Ehrenreich sig jævnt og støt fremad, saaledes at han altsaa i 1868 selv kunde købe og senere i 1879 ombygge Huset. Bygningen var den første og i lang Tid eneste i 3 Etag-
ger i Grenaa. Det er derfor intet Under, at den vakte betydelig Opsigt
baade hos Byens egne Folk og hos Landboerne, som jo dengang i stor
Udstrækning »kørte i Gaard« hos Byens Købmænd. I den nye Bygning
indrettede Ehrenreich 2 Butikker, som stod i umiddelbar Forbindelse
med hinanden. Den ene indrettedes til Isenkramhandel, den anden
til Kolonial. Senere specialiseredes, saaledes at det udelukkende blev
Isenkramforretning.

Købmand Ehrenreich, der var gift med en Datter af Havnefoged H, Hasse, Grenaa Havn, var i mange Aar Medlem af Ligningskommissio-
nen, men deltog ellers ikke meget i Byens offentlige Liv. Han var dog
Handelsforeningens mangeaarige Kasserer. Efter 40 Aars Virksomhed
som Købmand flyttede han i 1903 til København, hvor han forblev til
sin Død i 1907.

Ved Købmd. Ehrenreichs Afrejse overtoges Forretningen af hans
Søn, Harald Ehrenreich, som er dens nuværende Ejer, og som siden af
sine Medarvinger købte Ejendommen.

Købmand
C. F. Ehrenreich.

Fru Ehrenreich,
født Hasse.

Det gamle Apotek og
Købmand Ehrenreichs nye Bygning,
ca. 1890.

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa byhistorie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Semnarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatørfotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.

Informationen er hentet fra Wikipedia.
Kildehenvisninger foreligger sammesteds.
https://da.wikipedia.org/wiki/Carl_Svenstrup